

CREȘTEREA ECONOMICĂ ROMÂNEASCĂ INTERBELICĂ SUB IMPACTUL MARI UNIRI DIN 1918

dr. Gh. Dobre

1. Un impuls considerabil

Actul din 1918 al constituirii statului național unitar român a intrat în memoria poporului nostru ca moment de istorică însemnătate pentru întreaga evoluție ulterioară a patriei.

Sub impactul acestei uniri, creșterea economică din țara noastră a înregistrat un impuls considerabil.

Evaluări orientative¹ invederează că, în perioada 1922-1938, venitul național a crescut cu peste 104%, într-un ritm mediu anual de 4,3%. Pentru comparație să notăm că același indicator sintetic în 1862-1911 a crescut în vechea Românie cu peste 118% într-un ritm mediu anual de 1,6. De unde reiese că, în numai 17 ani interbelici, s-a obținut un spor al venitului național aproape egal cu cel înregistrat timp de aproape cinci decenii anteriori și într-un ritm mediu de 2,7 ori mai mare. Cu ritmul înregistrat în 1862-1911, nivelul din 1938 al venitului național ar fi fost atins nu în 17 ani, ci în 40 de ani. Așadar, sub acest aspect marele act istoric din 1918 a creat condiții propice pentru a se asigura o devansare a nivelului venitului național menționat cu circa un sfert de secol.

Este adevărat că, după cum rezultă din evaluările întreprinse, procesul de creștere interbelic din România nu a fost nici stabil și nici linear ci, dimpotrivă, a fost puternic marcat de fluctuații și instabilitate.

Este concludent că, bunăoară, în perioada 1925-1928 coeficientul de variație al venitului național exprimat în valori constante, era de 5,84, în anii următori - 1929-1933 - urcă la 7,66, iar în 1934-1938 coboară la 2,58.

Între diverse fragmente de timp ale perioadei interbelice, disparități deosebit de mari pot fi lesne constatate mai ales dacă privim indicatorul sintetic menționat, exprimat în valori curente.

Indiferent însă de formele de exprimare, trebuie relevat că la aceasta o contribuție determinantă au avut influențele nefaste exercitate asupra economiei românești de distrugerile colosale provocate de ocupații germani, în timpul primului război mondial, și de criza economică mondială din anii 1929-1933. În 1921, deci la 3 ani după încetarea războiului, venitul național al României, potrivit unor evaluări indicative, era mai mic decât în 1924 - când îndeobște se consideră că s-a atins nivelul antebelic - cu 30,3%. Iar în 1932 când se înregistrează nivelul cel mai coborât al aceluiași indicator sintetic în timpul crizei amintite - față de 1929 era mai mic cu 8,8% (în valori constante) și respectiv cu 41,3% (în valori curente). Nu este mai puțin veridic însă că depășirea unor astfel de reculuri s-a realizat în ritmuri relativ accelerate. În primii trei ani de după 1921 s-a înregistrat un spor al venitului național de 43,5% și un ritm mediu anual de 12,8%, în anii 1924-1929 sporul înregistrat era de aproape 34%, realizat într-un ritm mediu anual de 6%, iar în perioada 1934-1938 sporul s-a înscris într-o mărime de 14,1% și într-un ritm mediu de 2,7%.

2. Factorii de creștere

Cele menționate relevă din varii unghiuri de vedere faptul de necontestat că istoricul act al unirii din 1918 a deschis perspective cu totul noi creșterii economiei românești sub incidența a numeroase condiții și factori. Reforma agrară din 1921, adoptarea constituției în 1923, ca și alte transformări legislativ-statale, de interes național, înfăptuite sub auspiciile mării Uniri, a oferit forțelor sociale interesate în progresul țării, un câmp și mai larg de acțiune, sporind astfel, în proporții nebănuite până atunci, rolul factorilor sociali în creșterea economică.

Pe un asemenea fond, ceea ce impune atenției este amplificarea considerabilă a rolului statului în creșterea economiei țării noastre din anii interbelici. O imagine expresivă în acest sens ne oferă rezultatul unui calcul de lucru potrivit căruia cheltuielile guvernamentale și ale regiilor de stat reprezentau împreună în venitul național 27,2%, în ajunul războaielor balcanice, și 40,5% în preajma celui de al doilea război mondial. Forța de muncă salariată, numai din aparatul guvernamental central al statului ajungea până la 90% din numărul personalului angajat în industria prelucrătoare a României din anii '40³. Se înțelege însă că rolul statului în economie se extinde cu mult peste limitele impuse doar de cheltuielile bugetare și de ocuparea forței de muncă în respectivul aparat guvernamental. Dar oricât de mare ar fi fost acest rol, este demn de precizat că, în toată perioada interbelică, el se exercită eminamente prin pîrghii financiare economice, pe temeiul mecanismelor economiei de piață liberă.

Relevăm totodată că, sub influența Unirii, rolul factorului demografic caracteristic economiilor tradiționale începe să scadă simțitor, în timp ce rolul factorilor endogeni în creșterea economică, specifică economiilor capitaliste moderne, crește considerabil.

După cum atestă efectuarea unor calcule, în perioada 1862-1911, ritmul creșterii populației în vechiul regat reprezenta 75% din ritmul creșterii venitului național, pe cînd între 1921-1938, în România întregită, raportul respectiv scade la 31,5%⁴.

Forma cea mai expresivă a progresului economic general, realizat în perioada de după Unire, o constituie faptul că, în anul 1938 față de anul 1911, productivitatea muncii sociale a crescut cu 23,4%. Să relevăm ca, numai între anii 1924-1938, acest indicator sintetic s-a mărit cu aproape 19%, înregistrîndu-se astfel un ritm mediu anual de 12%.

3. Schimbări structurale

Însăși structura pe ramuri a economiei naționale înregistrează schimbări de profunzime și intensitate mult mai mari decît în trecut. Schimbările produse se înscriu pe curbe ascendente ale dezolării

forțelor de producție. Între 1900 și 1921 coeficientul schimbărilor structurale ale venitului național era de 4,08, acesta înregistrîndu-se în condițiile în care între cele două date au avut loc modificări substanțiale de teritoriu și populație ale statului național român unitar. Însă între 1921 - 1938, cînd deci nu interveniseră atari modificări, coeficientul respectiv se ridică la 5,11, adică întrece valoarea celui atins anterior cu 1,03 puncte procentuale.

La aceste modificări de structură economică au concurat, pe de o parte, scăderea relativă a ponderii agriculturii, iar, pe de alta, creșterea relativă a ponderii industriei în venitul național. Între 1921-1938, prima ramură coborîse ca pondere de la 53,7% la 42,3%, iar cea de a doua crescînd de la 14,3% la 28%, (respectiv o diminuare de 11,4 și o augmentare de 13,7 puncte procentuale). Între 1900-1921, în condițiile precizate, ponderea agriculturii în venitul național coborîse însă cu numai 7,9 puncte, iar industria urcase doar cu 1,3 puncte procentuale. În primul caz, diferența în favoarea schimbărilor interbelice era de 1,4 ori, iar în cel de al doilea de 11,4 ori. Unirea din 1918 a marcat în felul acesta precipitarea simțitoare a procesului istoric de trecere la o economie modernă, în care industria mașinistă, de fabrică cunoaște o răspîndire crescîndă în economia națională. De altfel, între anii 1921-1938, producția netă industrială s-a mărit de circa 4 ori, devansînd astfel creșterea venitului național cu un coeficient de 2,492. Acesta corespundea unui ritm mediu anual de aproape 8,5%, valoare superioară ritmului producției nete agricole de peste 3 ori.

O asemenea creștere a asigurat ca, din totalul sporului venitului național înregistrat între 1921-1938, industria să se înscrie cu aportul cel mai însemnat de 41,2%, fiind superior tuturor celorlalte ramuri productive materiale ale economiei naționale.

4. Investițiile

Să adăugăm că în urma unor evaluări orientative, între 1924-1938 volumul investițiilor a crescut de aproape 2 ori, într-un ritm mediu anual de 5,06%, adică cu o intensitate de 1,9 ori mai mare decît aceea realizată de venitul național în aceeași perioadă de timp. O însemnată parte a

acestor investiții a fost îndreptată spre achiziționarea de echipamente industriale de import. Între 1934-1938 valoarea medie a mașinilor, motoarelor și vehiculelor cumpărate din străinătate, reprezenta peste 21% din valoarea corespunzătoare a importului total de atunci. Suma este revelatoare mai ales dacă o comparăm cu valoarea din anii 1907-1911, când grupa respectivă de mărfuri reprezenta doar 13,5% din valoarea totală a importurilor României din acel timp. De notat că majoritatea din aceste importuri este destinată necesităților

dezvoltării întreprinderilor industriale. Dealtminteri este semnificativ că, din totalul investițiilor realizate în economia națională în anul 1938, industriei îi reveneau 53,6%, iar agriculturii 5,7%.

Aceste eforturi investiționale au fost susținute prin fonduri de acumulare în creștere, în perioada respectivă. După evaluări de lucru, în anul 1938 fondul de acumulare reprezenta cca 15% din venitul național, proporție de circa două ori mai mare decât aceea înregistrată cu aproape un deceniu în urmă.

Note:

- 1) Astfel de evaluări au fost efectuate de autor pe baza calculelor analitice întreprinse pentru anii 1862, 1901/1902, 1911, 1924, 1928 și 1938. Datele obținute din aceste calcule au fost publicate, într-o formă mai extinsă, sub titlul "Romanian economy structure and level 1862-1938", Bucharest 1982, (rotaprint) și prezentate la al VIII-lea Congres internațional de istorie economică ținut la Budapesta în 1982. Pentru alte momente istorice menționate în text, evaluările au ca sprijin determinări estimative proprii întreprinse de autor după anul 1982, pe baza aceleiași metodologii.
- 2) Datele referitoare la venitul național din sursa menționată în nota 1. Celelalte date au fost extrase din Bugetele centrale de stat, anii 1911/1912 și 1938/1939.
- 3) Informațiile privitoare la forța de muncă ocupată în aparatul guvernamental sînt extrase din Bugetul central de stat, anii 1938/1939, iar cele privitoare la personalul angajat în industria specificată în text din "Anuarul statistic al României", anii 1939/1940, pag. 478-479.
- 4) Datele absolute referitoare la populație, după "Anuarul statistic al României pe 1939/1940", pag. 41, iar celelalte date privitoare la venitul național după sursa indicată la nota 1.
- 5) Calculat după "Enciclopedia României", vol. IV, pag. 1007
- 6) Calculat după "Comerțul exterior al României pe anii 1907-1911".